

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีตามระบบ
เกษตรดีที่เหมาะสม ของเกษตรกรในอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
ชื่อและนามสกุล นายธงชัย เสาศามา
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. สมจิต โยชะคง
2. รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2555

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ชาญพิทยา ฉิมพาลี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมจิต โยชะคง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสุทธิรานนท์)

Handwritten signature

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม
ของเกษตรกรในอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัย นายธงชัย เสาศามารหัสนักศึกษา 2539000790 **ปริญญา** เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. สมจิต โยชะคง (2) รองศาสตราจารย์ ดร. สุพันธ์ สีสังข์
ปีการศึกษา 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา(1)สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) ความรู้พื้นฐานและแหล่งความรู้พื้นฐานของเกษตรกร(3)สภาพการผลิตข้าวหอมมะลิ (4)ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม และ (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษาคือเกษตรกรผู้ร่วมโครงการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม ปี 2553 ในอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 150 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการวิจัยพบว่า(1)เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 54.58 ปี สถานภาพสมรส เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นสมาชิกเกษตรกรผู้ร่วมโครงการ และได้รับการฝึกอบรมทุกราย มีอาชีพหลัก ทำการเกษตร สมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.66 คน พื้นที่ทำนาเฉลี่ย 17.11 ไร่ มีรายได้ทั้งหมดเฉลี่ย 125,102.83 บาทต่อครัวเรือนต่อปี (2) เกษตรกรมีความรู้พื้นฐานอยู่ในระดับมาก และแหล่งความรู้ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอยู่ในระดับมาก (3) มีการปลูกข้าวหอมมะลิเฉลี่ย 8.14 ไร่ต่อครัวเรือนสภาพพื้นที่เป็นที่ดอน ดินร่วนปนทราย มีการปรับปรุงบำรุงดิน ทำนาโดยอาศัยน้ำฝน ค่าใช้จ่ายในการลงทุนปลูกข้าวเฉลี่ย 2,504.67 บาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 392.02 กิโลกรัมต่อไร่ (4) ระดับการยอมรับ โดยภาพรวมเกษตรกรให้การยอมรับอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ปัจจัยคงที่ ให้การยอมรับอยู่ในระดับมากทั้งหมด การยอมรับมากในระดับสูงสุด คือประเด็นด้านที่ดิน ปัจจัยด้านการผลิตโดยภาพรวมยอมรับอยู่ในระดับมาก การยอมรับมากในระดับสูงสุดคือ ประเด็นด้านการยอมรับของตลาด ข้อกำหนด วิธีปฏิบัติ ตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม โดยภาพรวมให้การยอมรับอยู่ในระดับมาก การยอมรับมากในระดับสูงสุด คือประเด็นด้านการใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตร : ใช้ตามคำแนะนำของตลาด ส่วนปัจจัยผันแปร โดยภาพรวมเกษตรกรให้การยอมรับอยู่ในระดับปานกลาง การยอมรับปานกลางในระดับสูงสุดคือ ประเด็นด้านพืชปุ๋ยสด (5) เกษตรกรมีปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีปัญหাপานกลางในระดับสูงสุดคือ ประเด็นปัจจัยผันแปรด้านทุน ส่วนข้อเสนอแนะ เกษตรกรอยากได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ขอเงินสนับสนุนจาก อ.บ.ต. ขายข้าวได้ในราคาสูง และแหล่งน้ำในการปลูกข้าวต้องสะอาด

คำสำคัญ การผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ระบบเกษตรดีที่เหมาะสม จังหวัดมหาสารคาม

Thesis title: Factors Affecting the Adoption of Good Quality Hom Mali Rice Production Adhering to Good Agricultural Practice of Farmers in Borabue District of Maha Sarakham Province

Researcher: Mr.Thongchai Saosama; **ID:** 2539000790; **Degree:** Master of Agriculture ((Agricultural Extension); **Thesis advisors:** (1) Dr. Somchit Yotakhong, Associate Professor; (2) Dr. Sunan Seesang, Associate Professor; **Academic year:** 2011

Abstract

The objectives of this study were to study (1) social and economic fundamental state of farmers in Borabue District, Maha Sarakham Province who participated in the project of good quality Hom Mali Rice production adhering to good agricultural practice in 2010; (2) their basic knowledge and their knowledge sources; (3) the state of their Hom Mali Rice production; (4) factors affecting their adoption of good quality Hom Mali Rice production adhering to good agricultural practice; and (5) their problems and suggestions on Hom Mali Rice production.

This study was a survey research. The population in this study were 150 farmers in Borabue District, Maha Sarakham Province who participated in the project of good quality Hom Mali Rice production adhering to good agricultural practice in 2010. The data were collected by using an interview form. The statistical methodology used to analyze the data by instant computer programs were frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and range.

The findings of this study were as follows: (1) Most of the studied farmers were male. Their average age was 54.58 years old. They were married. They were educated at lower primary level. They were members of the project of good quality Hom Mali Rice production adhering to good agricultural practice in 2010, and all of them were trained how to do so. Their main occupation was a farmer. The average quantity of members of their family was 4.66 persons. The average of their area used for doing paddy farming was 17.11 Rai. Their average total income was 125,102.83 Baht per family per year. (2) Their basic knowledge of Hom Mali Rice production was at much level, and they were transferred knowledge from officials in the Agricultural Extension Department at much level too. (3) The average of their area used for growing Hom Mali Rice was 8.14 Rai per family. Their field was on upland with loose sandy soil which needed to be fertilized. Rain was the main water source for their farming. The average of their investment in Hom Mali Rice production was 2,504.67 Baht per Rai. The average of their Hom Mali Rice productivity was 392.02 Kg/Rai. (4) The factors which affected their adoption of good quality Hom Mali Rice production adhering to good agricultural practice at much level were stable factors, that it is most level in land issue, production factors, that it is most level in adoption of marketing issue, regulations and production procedure adhering to good agricultural practice, that it is most level in the use of hazardous substances in agriculture : Use the instructions of the label issue. while variable factors generally affected their adoption at medium level, that it is most level in manure issue.(5)Considering their problems with Hom Mali Rice production, it was found that they generally had problems at medium level, that it is most level in capital issue. They suggested that they should have been supplied with materials and tools/equipment by related sectors, and some of their capital should have been supported from the Sub-District Administrative Organization. The selling price of Hom Mali Rice should have been high. And water sources for their farming should have been clean.

Keywords: Good Quality Hom Mali Rice Production, Good Agricultural Practice, Maha Sarakham Province

กิตติกรรมประกาศ

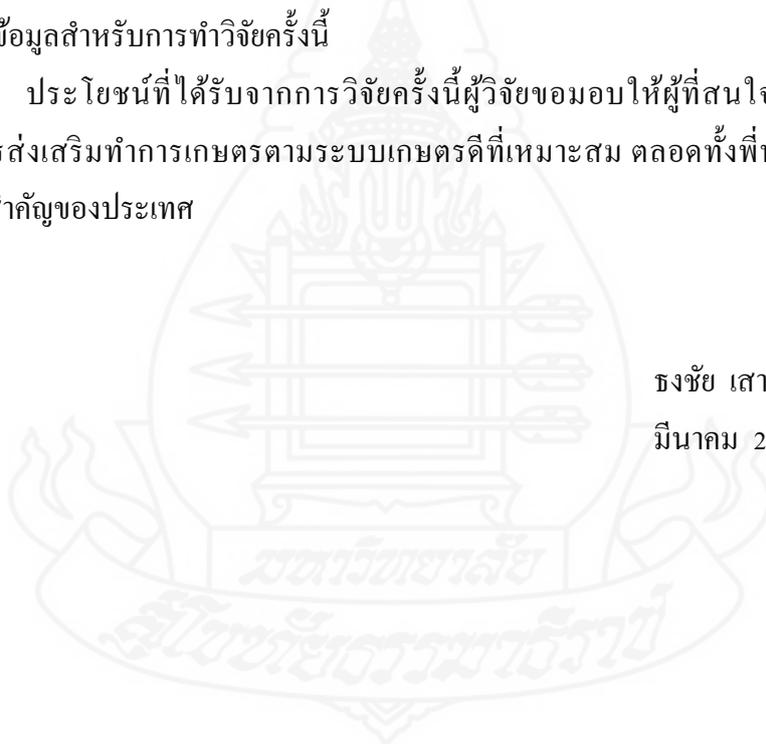
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากบุคคลหลายท่าน ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. สมจิต โยธะคง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. สุพันธ์ สีสังข์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมและประธานกรรมการสอบ อาจารย์ ชาญพิทยา นิมพาลี ประธานกรรมการในการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิดเสมอมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบคุณนายทองคำ พิลากรณ์ นางสาวนุช ศรีวรรณ และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำสำนักงานเกษตรอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลโนนราษี ตำบลวังไชย ตำบลโนนแดง และเกษตรกรทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในการให้ข้อมูลสำหรับการทำวิจัยครั้งนี้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ผู้ที่สนใจการศึกษาและการพัฒนาการส่งเสริมทำการเกษตรตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม ตลอดทั้งพี่น้องเกษตรกรที่เป็นอนาคตที่สำคัญของประเทศ

ธงชัย เสาศาమా

มีนาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	3
ข้อจำกัดในการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัย	6
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการยอมรับ	15
การผลิตข้าวหอมมะลิ	27
ระบบเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับข้าว	42
คุณสมบัติเกษตรกรที่ร่วมโครงการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดี	45
บริบทอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามและการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดี	46
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	55
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	62
ประชากร	62
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	62
การเก็บรวบรวมข้อมูล	65
การวิเคราะห์ข้อมูล	65

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	67
สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีตามระบบเกษตร ดีที่เหมาะสม	67
ความรู้พื้นฐานและแหล่งความรู้พื้นฐานของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมมะลิ คุณภาพดีตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม	81
สภาพการผลิตข้าวหอมมะลิ	88
ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีตามระบบ เกษตรดีที่เหมาะสม	101
ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม	108
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	117
สรุปการวิจัย	117
อภิปรายผล	120
ข้อเสนอแนะ	124
บรรณานุกรม	125
ภาคผนวก	130
ก แบบสัมภาษณ์	131
ข สำเนาหนังสือขอความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล	153
ประวัติผู้วิจัย	155

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	แสดงประเด็นการถ่ายทอดเทคโนโลยี..... 11
ตารางที่ 2.2	แสดงข้อกำหนด วิธีปฏิบัติ เกณฑ์ที่กำหนด และวิธีการตรวจประเมิน..... 43
ตารางที่ 2.3	แสดงพื้นที่ปลูกและผลผลิตพืชเศรษฐกิจอำเภอบรบือ..... 51
ตารางที่ 2.4	แสดงการผลิตข้าวในอดีตและปัจจุบัน..... 53
ตารางที่ 2.5	แสดงต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรอำเภอบรบือ..... 54
ตารางที่ 4.1	สภาพทางสังคมของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีตามระบบเกษตรดี ที่เหมาะสม..... 68
ตารางที่ 4.2	สมาชิกในครัวเรือน..... 69
ตารางที่ 4.3	การฝึกอบรมและการรับรู้ข่าวสารของเกษตรกร..... 71
ตารางที่ 4.4	เกี่ยวกับอาชีพ..... 72
ตารางที่ 4.5	ลักษณะการครอบครองที่ดิน..... 73
ตารางที่ 4.6	พื้นที่ทำนา..... 73
ตารางที่ 4.7	สภาพการเลี้ยงสัตว์..... 74
ตารางที่ 4.8	เครื่องมือ/เครื่องจักรทางการเกษตร..... 76
ตารางที่ 4.9	แหล่งเงินทุน..... 77
ตารางที่ 4.10	แสดงรายได้..... 77
ตารางที่ 4.11	ความรู้พื้นฐานของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีตามระบบ เกษตรดีที่เหมาะสม..... 81
ตารางที่ 4.12	ระดับความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีตามระบบเกษตรดี ที่เหมาะสม..... 85
ตารางที่ 4.13	แหล่งความรู้พื้นฐานของเกษตรกรที่ได้รับเกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมมะลิ คุณภาพดีตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม..... 86
ตารางที่ 4.14	สภาพพื้นที่ทำนา..... 88
ตารางที่ 4.15	ฤดูกาลทำนา..... 89
ตารางที่ 4.16	ชนิด พันธุ์ข้าว และวิธีการปลูกข้าว..... 89
ตารางที่ 4.17	การปรับปรุงบำรุงดินก่อนการปลูกข้าว..... 90
ตารางที่ 4.18	แหล่งน้ำ..... 91

ญ

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.19 ช่วงเวลาในการทำงาน.....	91
ตารางที่ 4.20 แหล่งพันธุ์และการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว.....	92
ตารางที่ 4.21 การใช้ปุ๋ย.....	93
ตารางที่ 4.22 การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว.....	95
ตารางที่ 4.23 การเก็บเกี่ยว.....	96
ตารางที่ 4.24 การนวดและการตากข้าว.....	97
ตารางที่ 4.25 การเก็บรักษา.....	98
ตารางที่ 4.26 ค่าใช้จ่ายในการลงทุนและผลผลิตที่ได้.....	99
ตารางที่ 4.27 การจำหน่ายผลผลิต.....	100
ตารางที่ 4.28 ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม.....	102
ตารางที่ 4.29 ปัญหาของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีตามระบบเกษตรดี ที่เหมาะสม.....	108
ตารางที่ 4.30 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีตามระบบ เกษตรดีที่เหมาะสม.....	114

ฉ

สารบัญภาพ

ภาพที่ 2.1	แสดงแผนที่อำเภอบรบือ.....	หน้า
		47

